

Не чіпай, то на свята!

КУПИТИ

Про книгу

Оповідання про побачення з найгіршим з усіх Миколаїв, про створення нової сім'ї напередодні Різдва й про зустріч Нового року. А ще - про п'яні пригоди письменника й приїзд тітоньки з Канади. Оповідання про військових і їхні родини. Це історії про неідеальних людей в неідеальній країні, проте в сповнений див час зимових свят від Андрія до Маланки. Стосунки, традиції, передсвяткова метушня, втрати і, звісно, надія зустрічаються в цій збірці - дорослій, пряній, геть не солодкаво-різдвяній.

Збірка оповідань «Не чіпай, то на свята» - це дванадцять оповідань від українських письменників і письменниць, які показують зимові свята геть по-різному, але водночас - знайомо кожному з нас.

Не гінай,
то на свята!

НЕ ЧПАЙ, ТО НА СВЯТА!

Збірка оповідань

Видавничий дім «Фабула»
2024

Авторський колектив:

Слава Світова, Bandy Sholtes, Юлія Мак, Наталія Довгопол,
Дмитро Безверхній, Марина Єщенко, Олексій Декань,
Ярослава Литвин, Максим Беспалов, Оксана Веліт, Федір Рудий,
Василь Карп'юк

© Я. Литвин, упоряд., 2024

© Слава Світова, Bandy Sholtes, Юлія Мак, Н. Довгопол,
Д. Безверхній, М. Єщенко, О. Декань, Я. Литвин, М. Беспалов, Оксана
Веліт, Ф. Рудий, В. Карп'юк, текст, 2024

© ВД «Фабула», 2025

ISBN 978-617-522-320-8 (epub)

Усі права збережено.

*Жодної частини цієї книжки не може бути відтворено або передано в
будь-якій формі або будь-якими засобами, електронними чи
механічними, включно з фотокопією, записом чи будь-якою системою
зберігання та пошуку інформації, без письмового дозволу власників
авторських прав.*

Електронна версія створена за виданням:

НЗ8 Не чіпай, то на свята! Збірка оповідань / упоряд. Я. Литвин. — Харків : ВД «Фабула», 2025. — 336 с.

ISBN 978-617-522-319-2

Оповідання про побачення з найгіршим з усіх Миколаїв, про створення нової сім'ї напередодні Різдва й про зустріч Нового року. А ще — про п'яні пригоди письменника й приїзд тітоньки з Канади. Оповідання про військових і їхні родини. Це історії про неідеальних людей в неідеальній країні, проте в сповнений див час зимових свят від Андрія до Маланки. Стосунки, традиції, передсвяткова метушня, втрати і, звісно, надія зустрічаються в цій збірці — дорослій, пряній, геть не солодково-різдвяній.

Збірка оповідань «Не чіпай, то на свята» — це дванадцять оповідань від українських письменників і письменниць, які показують зимові свята геть по-різному, але водночас — знайомо кожному з нас.

УДК 82-312.2

Шановний читачу!

Спасибі, що придбали цю книгу.

Нагадуємо, що вона є об'єктом Закону України «Про авторське і суміжні право», порушення якого карається за статтею 176 Кримінального кодексу України «Порушення авторського права і суміжних прав» штрафом від ста до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення. Повторне порушення карається штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років,

або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням всіх примірників, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення, аудіо- і відеокасет, дискет, інших носіїв інформації, обладнання та матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення. Кримінальне переслідування також відбувається згідно з відповідними законами країн, де зафіксовано незаконне відтворення (поширення) творів.

Щиро сподіваємося, що Ви з повагою поставитеся до інтелектуальної праці інших і ще раз Вам вдячні!

Слава Світова

Пелехата ненза, або Три різдвяні бажання тітки Мальви

Щороку на Різдво ми збираємося разом, усією великою родиною, на селі, у хаті баби Гані, аби нагадати одне одному, чому ми живемо окремо.

Цьогоріч Бозя вирішив випробувати наші останні перегорілі нерви й послав нам ще тітку з Канади. Вона летіла до нас трьома літаками, їхала автобусом, а тоді — потягом, і аж нарешті на Тернопільському вокзалі ми забрали її та крізь куряву й негоду доправили на село, назви якого ви все одно не знаєте. Назовімо його Ц. Тітка впала на наші, хоч і не в усіх ще, слава Йсу, лисі, зате досить затуркані голови нещадним канадським снігом і змусила нас усіх засукати рукави, взяти до рук шуфлі й почати розкопувати з-під снігових завалів рештки родинних історій, заморожені уламки наших непрожитих емоцій і залишки чиеїсь совісті...

— Марійка-а-а! Йди їсти, кажу, загірла голубців! Бігом!! Бо дубом стане!!

Десь отак стається завжди. Варто мені сісти й розумними словами імітувати найкращі письменницькі стилі у спробі викласти буквами на папері все те буйне божевілля, яке — ні в казці розказати, ні пером описати — трапилося саме з нами, як чийсь голос (у 99 % випадків то єрихонська труба баби Гані) буде сурмити десь із-за рогу простісінько в барабанну перетинку. Письменниця Фланнері О'Коннор казала: якщо ви пережили дитинство й дожили аж осюди, значить, у вас уже є більш

ніж достатньо інформації про життя та матеріалу для письма до кінця ваших днів. Я пережила дитинство. І вижила. І дожила аж осюди. Потоки матеріалу, перипетій та інформації наразі не закінчуються, тож цілком можливо, що колись таки я, мов та Шехерезада, наважуся написати про своє життя цілий роман у тисяча й одній історії.

До слова, страшенно не люблю, коли до мене — Марійка. Мене звати просто Марія. І сталося так, що саме я мушу розповісти вам про те, що з нами всіма приключилося на Різдво. А приключилося от що.

• • •

У звичайний грудневий день ми з Борисом сиділи в моєму офісі. Здається, то була середа, а в середу вранці в мене креативні сесії, і я після них голодна, як вовк, і потребую багато цукру. Борис притарабанив із собою піцу пепероні й коробочку свіжих пончиків із цукровою пудрою. Ми саме бурхливо обговорювали найбільші дилеми в його житті, коли в нього в руках заспівав мобільний телефон. Дзвонила баба Ганя.

— Алло! — сказав Борис, поклав телефон на стіл і увімкнув динамік, щоб і я все чула.

— Тітка з Канади їде! — схвильовано видихнула баба Ганя.

— В смислі тітка з Канади? Яка ще тітка з Канади? Куди їде? — Борис явно розгубився, бо аж зачяк над телефоном.

Я стояла біля вікна, тримала двома пальцями свіжий пончик і намагалася їсти його так, щоб не замаститися посипкою. За вікном ішов сніг. І, здається, щось починалося.

— Та до нас їде, оно, сільрадиха-головиха приходила, каже, до вас ні дньом з огнем, не дозвониця не достукаця, каже, хоч у бубон, хоч у прірву... То прийшла до мене нині й каже: родичка ваша вас шукає. Ну я так і сіла-впала. Звідки, кажу, яка-така родичка з-під землі взялася? Та от аж із Канади, головиха каже, теліфона вашого просила,

їхати, каже, до вас збирається, аБдреса, каже, просила, питала, чи ще живі ви в сему селі, чи хата на місці й усі, хто в хаті,— баба Ганя аж задИхалася, поки усе переповіла.

— Бабо, яка ще тітка з Канади? — Борис усе ще не йняв віри почутому.
— Відколи ми з пелюшок повилазили, зроду-віку про неї не чули. І тут якась тітка їде, веселімся-радуймося. Чого б це раптом?

— От і я кажу,— голос баби Гані на тому кінці дроту стихився помовницьки,— що ж так, роками чутися не давала, як ще колись у вісімдесят третьому приїздила, так і не чутися було потім. Не гожі їй були прості родичі зо села, а тут аж у войну таку страшну, що літаки не літають, а ракети градом на голову падають, надумала враз до села пертися у восьмисят шість год!! І я ж так кажу! Чо б оце їхать?

— Чекайте, чекайте, а ви точно знаєте, що то саме ваша родичка? — підняв голову з глибин Борисового єства забутий Шерлок, ураз пригадавши всі найгеніальніші шахрайські історії світу.

— Моя, Борка, моя, сестра то моя двоюрідна! А ваша — тітка.

— Баб, ну ж прошу кожного разу, не називайте мене Борка!

— Ат, не видумуй, як охрестили, так і називають. Борка то й Борка.— Баба Ганя ніколи не розуміла цих Борисових вічних претензій.

— Але я не Борка! А Борис. Ну чесне слово! Ми ж не в середньов...

— Ат, збив бабі думку! — перебила Бориса баба Ганя.— Скликаю всіх на совіщаніє. Німедлено. Я тут одна ради не дам, Різдво заходить, у мене ще холодці не варені, ковбаси не печені, вареників не наліпила, мазурків не спекла, а тут... Мальвіна.

У голосі баби Гані почулися сентиментальні нотки. Я перестала жувати пончик і завмерла.

— Мальвіна? Господи. Яка ще Мальвіна? — подав голос Борис.

— Яка-яка, мальована. Ти Борка, а вона Мальвіна. Чи хіба, мо, на чужій землі перехрестилася вже, та стала...— баба Ганя затнулася, щоби згадати належне іноземне ім'я.

— Маліфісента! — У Бориса явно почався легкий нервовий зрив.

— Птху! Тобі аби з баби сміятися. Гостри лижі на село, кажу, чув, не? А я пішла Марійці дзвонити, й Сірожі. А тоді Ларісі й Генику. Ну всьо, пака!

На цім слові баба Ганя кинула слухавкою. А Борис підняв на мене погляд.

— Чула, не?

Вже за секунду з мого мобільного залунала Jingle Bells — баба Ганя дзвонила своїй Марійці.

• • •

Сталося так, що народилося нас троє: Марійка, Борка й Сірожа. Називати нас так може тільки баба Ганя. Ми терпимо, бо провели чи не кожне своє дитяче літо в баби на селі, дудлячи моло5ка, наминаючи бабині пироги з сиром і маком, заїдаючи усе те зеленим борщем зі сметаною від корови Булани. Не так багато людей є на світі, яким можна в принципі будь-що пробачити, але бабі Гані ми ладні пробачити все. Навіть оце страшне перекручування наших імен.

Я — найстарша. І мені вже нарешті дали спокій. В сенсі, що втратили зі мною будь-яку надію. Мені 42, і я досі ні дня не була заміжня й не маю дітей, тож мала можливість побачити всі поведінкові метаморфози та реакції баби Гані на мій статус. Від бадьорого й нетерплячого *«Ну шо там, коли вже зятя чекати, коли вже чоловіка якого в хату приведеш?»*, і також *«Ну, коли там вже які внуки чи шо, бо не дочекаєшся!»* до співчутливо-обнадійливого *«Слухай, Марійко, воно ж час не стоїть, а тобі вже далеко не двадцять, мо, роди дитинку для себе? Привезеш у село, ми тут виглядимо, а ти роби собі*

далі ті свої важні роботи, вас же якось оно повигляджували!», і також «То що таки геть в такому великому городі не мона собі ніякого ніде чулувіка вибрати? То вже, може, не крути тим носом, не? Може, вже так не перебирай? Який бере, за такого і йди! Вже ж таки не сама будеш! А за чулувіком».

Я роками відстежувала всі ці емоційні злети й падіння, всі ці фази «заперечення-гнів-паніка-депресія-прийняття» у всіх їхніх можливих крещендо й димінундо, і аж нарешті дочекалася глибокого, сповненого туги та співчуття мовчання. Тепер мене офіційно не зачіпають. Всі родичі й просто люди з бабиного села вважають, що я невинна синя панчоха, «нікому не нужна», іноді ламають голову, що зі мною не так, приміряють усім селом на мене всі можливі ярлики. Баба Ганя, як тільки може, захищає мою честь перед всіма сільськими бабами й тітками, які бажають запхати свого довгого носа до мого особистого життя.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

Василь Карп'юк

Дванацїта страва

— Холера би кі взяла! Побилиси єця!

Вуйко Юра лютивси, бо в него побилиси єця. Але хто таке дурне робит — носит єця в дипломаті?

— А ти, Юро, чиго так носиш єця? — питаласи моя баба Маріка.— Не міг єс обгорнути в казету?

— Иди, Маріко, не джвинди,— вже на бабу лютивси вуйко.— Ліпше бери бігом вжарь ті, шо побикі, аби не розчюрілиси.

— Та шо ти, Юро, та то Світий Вечір! Ике жарити єця?!

— Ну, то я не знаю. Роби з ними, шо хочеш.

Вуйко перестав бабратиси в дипломаті з єцями й подививси на піч, чи нема на кренци{5} икогос рамата{6}. Як уздрів, то втер руки й подививси на мене, шо дивиси на него з печі.

— Здоров, парубче! Хочеш їце жарине?

— Та шо ти, Юро! — знову втрутиласи баба. Я нічю не вспів відповісти, та й не дуже хотів, бо трохи встидавси. Вуйко хоть і був бабиним братом, але не так зачєста приходив. Був трохи дальшим, бо й жив дальше, і таки багато-куда надовго їхав. Не то шо ше один їго ти

й бабин брат вуйко Міхейло, що жийє через два плоти. Цего я добре знаю, бо кождий день вижу і ми собі з ним добрі.

— То ти й дитині не дайєш скоромного? — дивувавси вуйко, коли баба й мені заказала їсти єця.

— А дитина шо, не людина? — відивиласи на вуйка баба.

Баба з ним говорила остро, і з вуйком Міхейлом тоже, як було треба, бо вни оба були молодші від неї.

Та й ни лиш з ними — баба з усіма говорила остро, якщо хтос шос робив не так, як треба. Шо значєт не так, як би хотіла вна сама.

По правді, я любив жарені єця ти й у робітну днину з охотов з'їв би. Та й їв, бо то їцє начєс вжарі баба чи мама, і я вже попоїв. А як шє є кулєшя зі шкварками, то нема ліпшої їди. Але нині бігме не хотів тих побитих яц. Але не тимой, шо баба казала, шо не можна. Хоть напавду, на Світий Вечір ми враз їмо пісно й то таки лиш увечір. Цілий день ніхто нічю не їст. Шє як я був маленький, то мені давали шос перекусити, але як вже віріс такий, шо пішов у колідники, то бігме ні.

— Ой, бігме, хлопец не ме нині їсти! — казала баба мамі шє зранку, аби мама не подумала дати мені снідані. А про то, шо можна дати їсти скоромне, наприклад, їцє, то й мови не могло бути.

Ясно, шо баба не желувала мені їди, а дбала за мою душу, аби я вже з маленького привикав і постом собі потрохи зароб'єв на царство небєснє. Бо то зробити икіс грїх можна начєс, а відробити їго чимос добрим не так просто. Ну, може, просто, але тєжко й довго. Треба постити, молитиси, слухатиси старших, давати жебракам грошей чи солонини. А до нас рідко жебраки приході. Взимі точно нема. Хіба навєсні перед Великоднем можут бути. Чєсом приїхают закарпатчєки. Кажут, шо в них затопило й нема шо їсти, ти й ході тут по хатах і просі. То люди їм так надавуют солонини, шо вни вже лєдвє несут.

Взимі оце хіба шо вуйко Юра прийшов, ти й то він не просит, а приносить. Він там мав у дипломаті не лиш еця, а ше всекого. А з того, як він нікуда не пилуєси{7}, видко, шо буде в нас лишетиси на Світий Вечір. Певно, знов його жінка від хати спровадила.

Вуйко з вуйнув не то шо би зачєста вадилиси, бо вуйко переважно їде дорогами, шос торгує ти й зароб'єє гроший. А як ненадовго приїхає, то привозит гроший, ти й тогди уже вадіси{8}. А як зважуютси фист, то вуйна вуйка вігонит з хати, бо він жийє у її хаті, він у зєтях.

Тогди вуйко Юра йде до баби або до вуйка Міхєйла. Туда йде, бо такі він з тої хати. Там він родивси. Але оженивси набік. Баба тоже жийє окремо, а в тій хаті лишивси наймолодший Міхєйло. Він не просто собі лишивси, бо їму дали хату, а лишивси з своєв старинев — татом Олексов ти й мамов Аннов, аби їх дотримувати до смерти. То вже мої предід і пребаба, але я їх не памнітаю, бо вни повмирили ше у вісімдісєтих, а я родивси аж у дииностому.

Але переважно вуйко Юра йде до баби, бо вуйко Міхєйло його чєсом встидає.

— Ти шо, не ґазда в своїй хаті, шо тебе вігоні? — каже він братови Юрови.

І тогди вуйко Юра не має шо їму відповісти, бо видко, шо не є ґаздов, бо жиє на чюжім і не має права, хоть і несе в хату гроші. Але хто таке признає, шо він не ґазда? Тимой Юра нічьо не відповідав Міхєйлови.

Як Міхєйло був у настрої і клав на стіл півлітру, а вуйна Міхєйлиха шос ріхтувала їсти, то вечеряли ти й лігали спати, а рано Юра вертавси д'хаті миритиси. А як Міхєйло не мав настрою, то почєнав встидати брата. Юра цєго не любив і переважно ходив до сєстри Маріки, мої баби.

Баба николи не встидала вуйка, бо й так знала, шо їму тєжко на души.

Він, може би, й не мусів йти з хати, коли його жінка нагонила. Силов вігнати не могла. Лиш казала, аби йшов гет. Але вуйко вже сам не хотів

сидіти дома, коли жінка їла їму печінки, ти й ишов собі.

У нас дома ще є дідو Андрій, бабин чьоловік, але він тоже не встидає вуйка Юру, бо сам у зєтях. Хоть жиє не в тестевій хакі, бо збудував свою, але на тестевому ґрунті. Ти й навікь якби й на свому, то нічьо би не казав. Дідо в то не мішеєси. Хіба любить повіпитувати, шо сталося, бо хоче собі всьо знати. Але не судит. Ото як я чюв у церькві, шо піп казав, шо не суди і не будеш сужений, то це икраз дідо цего фист дотримуєси. Певно, точно в него буде царство небесне.

Але таки точно не годен сказати, бо баба зачєста каже, шо дідо йей фист нервує. То ще треба добре порахувати, шо переважит: то, шо дідо нікого не судит, а чи то, шо дуже нервує бабу.

Але дідо добрий чьоловік. На мене ніколи не кричєт ти й не сваритси ни за шо. Але це бабу тоже трохи нервує. Ше як я колис був гєт маленьким і мене самого в хаті не лишєли, то лишивси зо мнов дідо. Я собі шос гравси, а дідо чєтав казєту. Дідо фист любить чєтати казєти, слухати радію, дивитиси тєлєвізор. А я шос гравси коло печі, ти й взєв тоту лопатку, шо нев спузу{9} зі спузарьки{10} вібираєси, але не спузу вібиров, а набрав грани з печи й вісипав на крісло. Грань файно світиласи, але недовго. Скоро почєла тахнути, але крісло почєло диміти. Дідо аж тогди вздрів і бігом вінєс крісло надвір і стрєс з неї грань, але мені нічьо не казав. А як прийшла баба, то дуже вадиласи.

— Та ти так хату міг спалити, бахуре пустий! — казала баба мені, а я тогди в голос і на піч.

— А ти, старий, лиш в ту казєту лупишси! — вжє вадиласи з дідом.— Шо ти такий байдужий? Ніц не варт!

Баба зачєста казала, шо дідо байдужий і фист через цє нервуваласи. Але шо ни дідо, ни баба не судили, то вуйко Юра прийшов до нас ти й видко, шо буде лишєтиси на Світій Вечір. Баба навіть нічьо їго не питає, бо вжє й так знає. Ти й я знаю, лиш собі дивлюси з печі. Але їця жариного не хочю, бо хоть баба дбає за мою душою й пантрує, аби не їв скоромного, то моя мама аж так страшно не дбає. Коли я ходив до мами в кухню, то мама там жарила пампушки і я їх добре попоїв

з кампотом. Лиш казала, аби бабі нічю не казати, аби баба не нервувалася. То я собі тихо вернувси в бабину хату, посунув на піч і чекаю, поки за мнов прийде Ілько, аби ми йшли колідувати.

Ілько — то мій первий брат. Він син маминої сестри. Їх хата мижи бабинов хатов і хатов вуйка Міхейла. А хата моїх тата й мами трошки вищчи від бабиної хати. Тато з мамов спершу жили разом із дідом і бабов, але відтак поклали свою хату й перейшли туди, як уродивси мій брат Колюсь. Я тоже з ними перейшов, але зачеста в баби ночью, бо тут є бірше{11} місця і вночі ніхто не реве.

— Иди, Иванку, три мак! — Баба поклала на стіл макітру, і я поволи зліз із печі.

Вуйко Юра сидів на стільчику коло стола.

— Може, давай мені? — запропонував він.

— Мирітси,— відказала баба й пішла в кухню.

Деякі страви на вечерю баба варит в кухні, що таки прибудована до хати, а ще деякі мама варит в себе в кухні. У кімнаті, де лишилися ми з вуйком Юром, варитси лиш вар. А то, з чього йде багато парів, варитси в кухні, аби в кімнаті, де спимо, все не прочютилося{12} парами.

Мама в себе також варит студинець. Він не на вечерю, а на завтра, на Різдво, але то така страва, що 'ї тре зварити наперед, насипати в миски й лишити, аби за ніч ймилоси. Лиш так то може бути на завтра готовим. То мама студинець варила в себе, аби нині в бабиній хаті й духу мнісного не було чюти. Бо студинець варитси з головизнини, туди мечеси купу шкірок від солонини, бо від тих шкірок студинець добре ловитси. Але в сам студинець ті шкірки мама не дає. Вна накладає віночком у миску файного мнеска, а тогди засипає юшков, проціджуючи через марлю, аби в мисках віглідало файно, аби студинець був честенький, без масти. А що буде смачно, то й мови нема.

Я дуже чекаю того студенцу.

Шкірки тоже гет не вімітуютси{13}. Їх потому по светах з'їдає дідो. Баба хоть каже, шо дідо її фист нервує, але видко вна таки щінує{14} їго, бо не раз, як є икас їда, особливо якщо вчєрашна чи передчєрашна, і я її нахожу й хочу з'їсти, то баба каже, аби не їв, шо то дідо з'їст.

Тато враз каже, шо вчєрашний боршъ найліпший. То, видко, так вся їда шє ліпша, як трохи постоїт, і тогди баба найліпшо віддає дідови.

Але студинец мені й свіжий вдаєси. Я би міг їсти й не застилий, а сербав би юшку з мнєсом, як зупу. Але це нині точно не вїйде, то на завтра. Нині студинцу навіть мама не даст. Навіть свіжих шкірок не покушію, бо то задуже скоромне, мнісне.

Ниніка мемо їсти пшеницу.

Я вже почєв гонити макогоном той мак по макітри. Пшеницу я тоже люб'ю, але не свіжу, а таку, як буде по светах. То як дідо їст по светах шкірки з студинцу, то я їм пшеницу. Нині увечір пшениця буде з маком, медом і горіхами. Можна лишку з'їсти, але не знати як наїдатиси нев не буду. Ти й то нихто не застав'єє. Доста взєти всего по лишці, а тогди вже їсти кілько хоч пампушків. А по светах пшеницу баба мені розварює на молоці. О, тогди пшениця вже май смачніша. Шє мечу дві лишки цукру і фист добре.

Добре, шо по светах дідо має шкірки й баба не віддає їму шє пшеницу.

Я трохи втер маку, але рука скоро в'єла. Пробував лівов, але то незручно, то коли вуйко Юра шє раз запропонував помочє, то я радо віддав їму макітру, а сам сів коло вікна візирати, чи шє не йде Илько, бо я би бігме вже йшов колідувати.

— Идєш, Иванку, нині колідувати? — запитав вуйко Юра.

— Йо.

— Сам ци з кимос?

— З Ильком нанащченим{15}.

— Ти й ику коліду мети колідувати?

— «Дивная новина».

— А українских чиги ни колідуєте?

— А це йка?

— Це церковна. А ми колис колідували українских, про УПА, про Бандеру.

— Ага, баба казала, що ви з вуйком Міхейлом бандерівці.

— Так? — трохи подивувавси вуйко Юра.

— А бандерівці — то шос нефайне?

— Та чиги нефайне? Файне. Лиш за Союзу, як ти був бандерівцем, то скоро забирали на засланє. Аді як мого ти й бабиного первого брата Петра. Аж у Казахстан віслали.

— А хто такі бандерівці?

— Бандерівці — то українці, які хотє, аби була Україна. Ти й богу декувати, є.

Сінешні двері рипнули, і я думав, що то баба або Илько, але на порозі показавси дідо Андрій.

— Слава Йсу!

— Слава навіки Богу! — відповів вуйко Юра.

Видко, вни два на дворі шє си не виділи. Мо, дідо в стайни кутавси{16}.

Вони поздоровкались.

— Трохи в гості, Юро? — полегки запитав мій цікавий дідो.

— Та йо, Світий Вечір, ти й, думаю, иду до сестри, ти й з Міхейлом ше буду.

— Та так,— відповів дідо.— То на Світий Вечір так годитси. Ти давно з дороги виїхав?

— Нині рано,— відказав вуйко.

— А шо дома? Не повертав?

— Повертав,— гірко усміхнувся вуйко.— Але не надовго.

— Е, то баби,— махнув дідо руков.

— Вуйко знає бандерівські коліди! — втрутивси я, бо ми з вуйком ни договорили, а я вже заінтересувався, шо то за коліди.

— Та, то файно,— кивнув дідо.— Колис всі такі колідували.

— Але баба казала, шо як був Союз, то колідувати не давали.

— Не давали,— усміхнувся дідо.— Колідували без давання.

— А шо це й так було без давання, то можна було вже й бандерівські колідувати,— додав вуйко.

— А які це коліди? Ану шос заколідуйте...— просив я.

Вуйко вже дотер мак і поклав макітру на стіл, а тоді тихо почев:

*Нова радість стала, яка не бувала,
Бо УПА на командира «Чупринку» дістала.
Просим тя Ісусе, щодня, щогодини:
Поможи му окупантів вігнати з Вкраїни.*

Вуйка підтримав дідо, так що вони оба вже колідували, аж доки не зайшла баба.

— Гов, а що ви розбагакалися, як деки{17}? Ше ні вечеряли, а вже колідуєте! Ану йди, Андрію, ше внеси води. А ти, Юро, підклади ватру. За света наколідуєтеси.

Я був не дуже довольний, що баба нас перервала, але як глипнув у вікно, то вздрів, що вже йде Ілько.

— Бабо, де моє дранькі{18}?! — я бігом спохопивси, що ше не зібраний.

— Та на пече має бути, я поклала, аби нагрілося,— баба зазирнула на піч і відгорнула ліжник, на икому я сів, коли був на пече.— Певно всьо перемнецак уже. Икий тепер меш ити? — дорікнула.

Я трохи скрививси, бо не любив, як баба так говорила.

— Але нічю,— додала мнєкше, дістаючи мої штани і свидир.— Не йдеш до вінчіня.

Ми з Ільком домовилися за днини обійти нижню Царину, а тогди вернутиси д'хаті повечеряти й після вечері піти на Грунь.

Так і зробили.

Сніжок був невеликий. Трохи підмерзло, і ми бігали, як треба. Чи як давалося.

— Пускаєте колідників? — ми кричали під вікнами. А як нас не чули знадвірю, то ми таки йшли в сіни й кричали, аби добре вчули.

Всі пускали. Такого не було, аби хтос не пускав. Але то собі такий звичай питати. Хоть баба казала, що колис могли не пускати. Ци боялися комуністів, бо за Союзу за то карали. А ци таки не мали що колідникам дати. Бо колис були тежкі чеси. «То тепер добре,— каже баба.— Є що їсти, ти й всьо є. А колис не було. Навіть не то що не було

за шо купити, а й не було шо купити». — «Та як не було, а в магазинах?» — я не годин був повірити. «Тепер є, а колис були голі полиці. Їсти самі собі старали. Але аби купити шос файне зібратиси, то бігме не було».

— Христос си рождає! — віталися ми, коли входили в хату, а тогди казали слова й колідували. Борзо колідували. Так лопотіли, як трактор. Як чесом хата була під горбом і я задихувавси, бо не успівав так борзо йти, як Илько, бо він старший ти й дужший, то в хаті я трохи колідував, а трохи віддихувавси, з'їдаючи по словови. Добре, шо Илько не чекав на мене, а гнав далі за текстом і на цім ми не мали затримки.

У деских хатах уже вечеріли ти й нас кликали за стіл.

— Беріт по пампушкови,— казали.

— Ану идіт, чюкь... — припрошували.

— Діковать, але ми ще не вечеріли,— відказував я ци Илько, і ми борзо йшли далі.

Я вже не був фист жіден тих пампушків, бо такі доста нині з'їв, а Илько відай ще ніц не їв, тимой так гонив. Він такі старший від мене на два роки, то, видко, нанашка ни давала їму їсти ніц. А по дорозі пампушків ниде ни брав, бо то треба перший раз з'їсти дома пшениці.

Але на нижній Царині ни багато хат. Твердюки, Гуц, Микитини, Курилови, Штефанишини, Гафійчєни, Слижуки, Титєнчєни ти й всьо. То ми цисє обійшли доста скоро.

Дєєкі газди, як всьо зріхтували, то сідали ти й собі вечеріли навіть за днини, але в нас — ні. У нас в родині чекали, коли зийде першя зірниця. Єкби ви знали, икий Илько був радий, коли вздрів тоту зірницю! Він так перси д'хаті, шо вже ни хотів повертати до Титєнчєних. Але я їго впросив, бо там два рази дают на коліду, бо в одній хакі живут старі ти й малі. Ну, якби дідо з бабов ти й їх син із жінков. І кождий дає на коліду. Дєєкі були, шо скупувалиси і лиш

одни давали з хати, але ці — ні. Враз давав і старий, і малий. Це Илька вже знайомило, і ми цю хату ще взяли.

На бабиному подвір'ї розійшлися — я в хату, а Илько пішов до себе д'хаті. Договорилися, що вечеряємо і тогди я за ним поверну й підемо на Грунь.

Коли я ввійшов у хату, то всі вже були на місці — тато з мамов, дід з бабов і вуйко Юра. Малий Колюсь спав на печі. На столі всьо вже було готово. Ми віговорили «Отче наш» і сіли за стіл. Кождий взяв по ложці пшениці, а далі всего по ложці.

Гриби. То тато так їх називає. Хоть то собі такий пісний студений борщ із грибами. Але я його не дуже люб'ю, тимой беру лишку зразу після пшениці, аби скорше покушити й бірши не брати.

Я чув по телевизору, що на Святий Вечір має бути дванацять страв і враз хоків, аби в нас тоже так було, але мама з бабов то не зраховували. Варили собі то, що знали і що хотіли, і за дванацять ни питали.

— Добре, що є що їсти,— знов повторювала баба.

Бабі добре — вона стара ти й 'ї не интересно, а мені интиресно. То я все собі пробую рахувати.

Пшениця — раз.

Гриби — два.

Пісні голубці з квашеної капусти — три.

Бурка до голубців — чотири.

Я вже всьо рахую до страв: і бурку, і хліб, аби лиш нарахувати дванацять.

Хліб — п'ять.

Пироги з маком — шість.

Оселедець — сім.

Жарина риба — вісім.

Салат із бурака ти й шє з чьогос — дев'ять.

Пампушки — десіть.

Вар — одинацїть.

Я аж в долоні сплеснув, коли не дорахувавси одної, бо з кождов стравов росла надія, шо таки дорахую до дванацїти. Але одної страви таки забракло. Думав порахувати як дві страви пампушки, бо є самі пампушки, а є пиріжки з повидлом, але то з того самого тіста і в одній мисці. То кого я буду дурити?

— Мамо, зріхтуйте шє шос, бракує шє одної страви, аби було дванацїть.

— Та шо я тобі зріхтую,— розвела руками мама.— Хїба студинець,— пожартувала.

— Йо, давайте студинець! — я зрадувавси, хокь знав, шо не довго тої радости.

— Ану ціхо! — нас присїкла баба.— Зараз я вам дам такий студинець, шо душно стане.

— Та від студинцу не стане душно,— усміхнувси вуйко Юра, але баба на него так подивиласи, шо їго усмішка начєс пропала.

Загалом файно собі вечеряли, шос говорили, аж тут прийшли Ирстина з Паютов тети Одарки колїдувати. То поки вни колїдували, я собі думав: «Бідонько гіренька, поки я сижу ти й їм — вечір втрачєю». То ясно, шо Ирстина з Паютов усі гроші не збирут, бо ґазди собі старают, аби всім дати. Близким — по два гривні, дальшим — по гривниви. А фамілія таки й по п'єтці може дати. Але шо стайєси, коли вечір минає? Люди лігают спати. А Ґрунем тежши ходити, як Царинов. То, шо ми бігом оббігали по рівненькому, то дурниці. А зараз прийдиси

йти вгору ти й в долину... То це вни доколїдували, дістали гроші, повінчували, і таки зразу за ними я був у дверях. Вже біг до Ілька.

Ґрунями було ходити ни лиш тешко, шо догори, а й ховско, бо таких, як ми, вже трохи походило ти й вховзало, так шо я ни раз бехнувси. Але шо було веселіше, шо як ми трохи вмучювалиси й нам ґазди казали сідати з ними до столу, то ми вже сідали, бо вже пшениці дома з'їли, ти й можна було всекого їсти. Ясно, шо скрізь було пісно, але кожда ґаздиня ше шос своє прибагала. Ци то икіс фасулі, ци то пироги з капустув, а ци прироги з афинами з морозїлки, шо як свіжі. А в Лабачука взагалі була капчена риба. Я був з'їв два куски. Казали, аби ше їв, але я бігме ни хотїв, бо такі дома попоїв, ти й по дорозі нахапавси пампушків, а понापивавси газованих водичьок, шо вже калюх{19} був, як бубень. Добре, шо ми ходили, ти й то втрїсалоси.

А ґазди радо нас припрошували до столу й декували за колїду, так шо нам файно й приємно ходилоси. А з оцев капченув рибов я нагадав иншу історію про рибу, шо міні тато розказував. Бо він тоже колис малим ходив колїдувати. Але то ше було в тот час, шо ни можна було колїдувати й ни було доста їсти. За Союзу. То тато так прийшов в одну хату, заколїдував файно, ти й їго закликали за стіл. А на столі тоже була риба, але жарина. Дома тато такої риби взагалі ни мав, ти й почев їсти, бо ни був такий нагодований, як ми тепер. А в тій хаті тоже була собі дівчинка, донька тих ґаздів. Не знаю, чиго вна сама ни ходила колїдувати, може, тоже прийшла на вечерю. Але так шо вна була дома й видїла, як тато їст жарину рибу. Дивиласи-дивиласи, ти й заголосила, бо думала, шо тато всю рибу з'їст. А в них тоже не зачєста була риба на столі, бо ни в кого не була зачєста. То тато то любит згадувати з усміхом. Не знаю, ци він там всю рибу з'їв ци не всю, але є шо згадати. Ніби й невеселий спогад, але добре, шо тепер за рибов ни хто не голосит. Навіть якби й усу з'їв.

Ми з Ільком фист входили. По дорозі стрїчели инших колїдників, стрїлели пікарди, прикидали, скільки заколїдували... Нарешкі всьо обійшли, шо мали, навікь за верх пішли до Дмитришиного. Ни полінувалиси.

Назад в долину зійшли дес коло одинацітої. Повернули до нанашки й там поділилися грішми. Вішло по 34 гривні. Це мені стане на магнітофон і ще лишиси на два «Снікерси». Тато казав, що як заколідую трицять гривнів, то передаст Богданови Сенченону, аби він купив мені в Кутах на базарі магнітофон. Я дуже хочу магніфона. Буду собі включати касети. Але касету тоже треба купити, то певно мені лишитси лиш на один «Снікерс».

Я йшов собі тих пару кроків від нанашки до бабиної хати й мріяв про магнітофон. Думав, зараз лежу в баби на піч і буду ще трохи лежіче мріяти, а відтак буду фист спати, бо дома, певно, вже всі сп'є. Але ще знадвірю вчув, що в хаті набуток. Ага, то ж є вуйко Юра, ти й, певно, засиділиси з татом ти й дідом. Але як відкрив двері, то уздрів ще вуйка Міхейла.

— Христос си рождає! — привітавси я.

— Славити Христа! — відповів вуйко Міхейло.— З коліди, Иванку?

— Йо, фист находилиси,— відказав я, а сам думав: и, то як так, то спаня ще скоро не буде.

Вуйко Міхейло приніс вечерю. Бо то є, що несут вечерю перед тим, як самі сідають вечеріти. Але вуйко певно ніс до нанашки, бо до неї ближши. А тут вже знав, що є вуйко Юра, то тоже приніс. Але що його домашні вже, певно, сп'є, то д'хаті ни спішит. Вуйко любить посидіти.

— Шо заколідував? — поцікавивси мій цікавий дідо.

— Трицять чотири гривні,— я сказав гордо.

— Йо, ти всьо розкажуй,— сказав тато, маючи на увазі, що не треба нічьо розказувати.

— Ти й що купиш? Лижі? — запитав вуйко Юра.

— Нє, магнітофон. Богдан Сенчен міні привезе.

— Ану заколідуй ще міні,— попросив вуйко Юра,— бо я ще не чув, як ти колідуєш.

А мені шо? Буде на ще один «Снікерс». Я став на дверях так, як то має бути, ти й віколідував. Вуйко дав на коліду, всі пофалили, і я став ще довольніший, як був.

— А заколідуйти ще ви, вуйку,— шос мені закортіло дослухати вуйкову коліду, шо він поченав удень.— Ту, шо ви вдень поченали.

Їго очі задоволено усміхнулися.

— Памнітаєш, Міхейле, «Нову радість...»?

— Та чиго бим ни памнітав?

— Нє, але не церковну, а бандерівску.

— І ту памнітаю.

— А ти, Маріко? — вуйко звернувси до баби.

— Йой, нашо вам то,— махнула руков баба.— Колідуйте церковну.

— Ні, давай, Міхейле...— сказав вуйко Юра, й вни завели.

*Нова радість стала, вже УПА повстала,
До УПА іде весь нарід добиватись права.
По всій Україні вороги панують,
Нашу неньку Україну усюди плюндрують.
Вже УПА повстала з синів України,
І не зроблять воріженьки з наших сіл руїни.
Не сумуй, народе, клянемося нині,
Що збудуєм тобі волю і славу Вкраїні.*

— А вібороли! — сказав довольний вуйко Міхейло.— Хлопці ишли на смерть і гинули. Сиділи криївками, аж доки їх гет не віловили й ни перебили.

— Та ни всіх,— заперечив вуйко Юра.

— Ни всіх. Багато в Сибірах відсиділи ти й вернулиси, богу декувати. Але я то кажу, шо за шо УПА бороласи, то й віборола. Тогди хто би сказав, шо буде Україна, ти й така велика? А тепер є! Ясно, шо маскалота наслідила, ти й ше довго треба буде за ними честити, али такої України, як тепер, ше ни було.

— О, я памнітаю, як партизани били руских на Кородистім,— озвався дідо.— Це було сорок п'єтого року на саме Відорші.

— То на Кородистім були рускі? — здивувався я.

— Йо, їх було дев'їтьдісєть. Закватирували в школі. А партизани їх оточели й зачели стрілєти. А ті собі відти стрілєли. Так шо кулі летіли аж до нас тудя. Я пшов там д'дорозі подивитиси, як стрілєют, а це кулі почели бриніти такі коло мене. Лиш бринь — і в землю. То я вже тогди пшов у хату. Але видів, як штири руских впало. А потому рускі пішли в той бік, звідки в них стрілєли, і почели палити хати. Штефаніченого першу запалили. Вітак зачели палити в Сеньки Кирчікової, шо Дмитро Федорів тримав доньку її. Запалили тудя за рідом шос сім хатів. То до двечіру стрілєли. Тогди був найбірший бій у Брустурах. Доти ни було і після не було. Космачами тудя було, а тут ні.

— Ану пускай стакан,— вуйко Юра звернувся до діда, коло икого стояв пугарик{20} з горівков.

— Дай Боже,— дідо напився до вуйка Юри, перехилив стакан, втерси рукавом і закусив сушеницев з вару. Тогди стрєс стакан і насипав горівки вуйкови.

Вуйко пустив далі, і так обійшло колом — дідо, вуйко Юра, тато й вуйко Міхейло. Мама вже пшла вкладати малого Колюся, а баба пішла спати в сусідну кімнату. Я ніби тоже вже пішов до спаня, бо віліз

на піч ти й накривси ліжником, але ще не спав, а таки з інтересом слухав. Дідо ще міні ніколи ни розказував про ці кулі, що бриніли й падали в сніг. Мо, ще шос розкажут. Хлопи при горівці всекого интересного розказуют.

— Я тоже мав пречку{21} з рускими,— почев вуйко Міхейло.— То вже було дилеко по війні, бо у войну я ще був малий. То було дес у підісєтих. Я тогди був у полонині. Ади таки пас вівці. А наші ще воювали. Хоть було по війні, але партизани собі мали криївки ти й били руских, коли могли. А я шо ходив туда-суда, то мнов перефавали штафети. Аді Андрій Федюків чи Никола Петришин. Вни були ніби на селі прості газди, але всьо знали, шо в сіліраді робитси й передавали мнов штафети{22}. А я знав під иков плитов у Греготах то лишєти і всьо. Але рускі икос мене віслїдили і ймили в лісі. Такі під Веснарьков. Ти й кажут мені, аби казав, де «бандити» ховаються.

— А ти шо? — дідо з цікавостєв слухав.

— А я кав, шо нічьо не знаю. Я перепудивси,— вуйко перевів на мене очі.— Тобі кїлько, Иванку, років?

— Шість.

— О, а я був трохи бірший, мав десіть. Мене тогди один взєв за прошивку й потєг до потоку. Там була трохи кирничка і він мене головов у воду. Топив! Я думав, шо мені вже амба. А він тогди мене вітіг і знов питає, де бандити ховаються.

— Ти й ви сказали? — я дуже переживав за малого вуйка ти й наших «бандитів».

— Ні, я почєв голосити, ти й мене пустили.

— А ви такі не знали?

— Та знав, шо вни мають криївку дес коло Студєного Чуркала, але то не можна було казати, бо їх би віловили.

Вони далі собі шос говорили, а мині все в голові крутилися слова «не можна було казати, бо їх би віловили». А потому я нагадав собі про магнітофон, шо скоро буду мати. А потому я ніби далі колідував, але вже ходив не селом, а лісами.

Ми з Ильком оба ішли нічним лісом, але ніц не боялися, бо не було гет темно. Нам файно вісвічував сніг из землі, а шо ліс був доста рідкий, то й місяць з неба. Ми дерлися такими жбирями{23}, шо страшне, але икос віходило пролазити далі й далі. Відкис була страшна сила. Я аж сам із себе дивувався.

— Ти диви,— казав я Илькови.— Коли ми ходили колідувати на Ёрунь, то я ледви ходив, а тут иду легко, як олень.

— Та бо тут инакше, як було там. Тут ми ни идемо, а линемо.

— Шо робимо? — я шос ни зовсім зрозумів Илькову бесіду.

— Линемо, брачческу, линемо,— усміхнувся Илько.

Я ни видів його лица, бо він ишов перед мене. Точніше, ни мав би видіти, але икос видів.

Поки я думав, як це так вішло, ми уже стали перед иковс великов плитов.

— Пускаєте колідників? — зашипотів Илько.

— Пускаємо, пускаємо...— відповіли з-за плити, і вона відхилилася, як дверцята.

— Христос си рождає! — привітався Илько.

— Славимо Христа! — відповів чьоловік, шо відкрив хід.

— Це запасний хід,— говорив він далі.— Перший зверхе, али ми його на зиму замурували й ни киваємо. А тут икрас є потіччок, то як крайно

КУПИТИ